

dnr Sn/2008:275 - 700.

VÅLD I NÄRA RELATIONER

KUNSKAPSÖVERSIKT

Kvinnofridsrådgivningen, Jönköpings kommun

År 2009

Förord

År 2008 ansökte och beviljades Kvinnofridsrådgivningen i Jönköpings kommun ekonomiska medel från Länsstyrelsen till föreliggande projekt. Syftet med projektet är att sprida kunskap om våld i nära relationer, att visa på hur man kan arbeta med säkerhet i samband med våld i nära relationer, men också att kvalitetssäkra verksamheten på Kvinnofridsrådgivningen.

Arbetet har resulterat i tre olika dokument; En kunskapsöversikt, en handbok och en sammanfattning;

I föreliggande kunskapsöversikt redovisas bland annat teoretiska förklaringsmodeller, tidigare, aktuell och pågående forskning som rör såväl våld i nära relationer, särskilt utsatta grupper, hot- och riskbedömningar, insatser och åtgärder.

Av handboken framgår det bland annat hur Kvinnofridsrådgivningen, samt andra verksamheter inom IFO, Socialtjänsten i Jönköpings kommun arbetar för ökad säkerhet i samband med våld i nära relationer.

För att kunskapen ska nå ut i länet har ett PM gått ut till nyckelpersoner i GGVV¹ och SVANTE² kommunerna med en kort presentation av projektet, samt hänvisning till Jönköpings kommuns hemsida där kunskapsöversikten och sammanfattningen finns utlagd. Ut kommer även att informera om projektet i en rad olika sammanhang.

Stort tack till alla som bidragit till projektet och dess olika delar!

Nina Åkerlund³

Jönköping, december år 2009.

---

¹ Gislaved, Gnosjö, Vaggeryd och Värnamo kommun.

² Sävsjö, Vetlanda, Aneby, Nässjö, Tranås, Eksjö.

³ Socionom, magister i Socialt arbete.

Innehållsförteckning

Förord.....	2
Innehållsförteckning	3
Inledning	4
Bakgrund.....	4
Definitioner	5
Den våldsutsatta/ förövaren	5
HBT-personer	6
Kvinnofrid.....	6
Våld i nära relationer	6
Kvinnofridsarbetet	6
Könsspecifikt våld	7
Hedersrelaterat våld	7
Könsstymning	8
Prostitution och människohandel.....	8
Stalking	10
Våldsutsatta personer - grupper med särskilda behov	10
Barn.....	11
HBT personer.....	11
Personer med funktionshinder	12
Personer med psykiska funktionshinder	12
Personer med invandrar bakgrund	13
Kvinnor med missbruksproblematik.....	13
Äldre personer.....	14
Hot- och riskbedömningar	14
Polisens hot- och riskbedömningar	14
Socialtjänstens hot- och riskbedömningar	15
Standardiserade bedömningsinstrument	16
Samverkan och samarbete.....	17
Skyddsåtgärder.....	17
Besöksförbud	17
Samtal som verktyg.....	18
Skyddade personuppgifter	19
Sekretessmarkering	19
Sekretessmarkering innebär att det görs	19
Kvarsittning.....	19
Fingerade personuppgifter	19
Brister då det gäller skyddade personuppgifter	19
Skyddat boende	20
Jourlägenheter	20
Kvinnojouren	20
Flytt till annan kommun.....	20
Dödsfallsutredningar.....	21
Polisens skyddsåtgärder	21
De lokala polismyndigheterna	21
Referenser	23
Författarpresentation	26

Inledning

Våld i nära relationer är ett omfattande problem, för såväl de berörda individerna som för samhället.⁴ Mellan år 1990 och år 2004 dödades ca 17 kvinnor per år genom våld i nära relationer och år 2008 anmäldes cirka 28 200 fall av våld mot kvinnor över 15 år.

⁵ Ofta är förövaren en närstående man och våldet sker i hemmet.⁶ Våldet kostar samhället ca 3 000 miljoner kronor per år, enligt en beräkning från år 2006.⁷

När en person utsätts för grym, omänsklig eller förnedrande behandling och den personliga säkerheten är i fara, innebär det en kränkning av hans eller hennes mänskliga rättigheter⁸ och FNs medlemsstater bör ge ökat stöd för att förebygga och eliminera våld mot kvinnor, oavsett om det sker i det offentliga eller i det privata.⁹

Av Socialtjänstlagen framgår det att det är socialnämndens uppgift att se till att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp att förändra sin situation.¹⁰ Formuleringen i SoL 5 kap. 11 § är dock inte tillräckligt tydlig,¹¹ vilket bland annat har lett till att stödinsatserna varierar mellan olika kommuner,¹² att det långsiktiga arbetet har fått stå tillbaka till förmån för det akuta arbetet,¹³ och att kommunikation mellan rättsväsendet och socialtjänsten brister.¹⁴ För att komma till rätta med dessa brister har kommunerna satsat på utbildning, som har resulterat i ökad kunskap bland personalen, konkreta insatser, åtgärder och kommunala handlingsplaner.¹⁵

Bakgrund

Innan man utformar insatser och åtgärder krävs det en teori eller någon form av uppfattning om vad som karakteriserar problemet och vad som behöver göras för att åtgärda det.¹⁶ Tidigare studier som gjorts om våld i nära relationer har oftast antingen varit *individ-* eller *samhällsorienterade*.

På 1970-talet var *det individualpsykologiska perspektivet* rådande. Forskare utgick från att våld i nära relationer beror på personlighetsstörningar hos både offer och förövare. Forskarna förespråkade psykoterapi, eftersom problemen berodde på störningar på individnivå. I början av 1980-talet pekade sociologer och kriminologer på att det faktiskt finns en rad *olika orsaker* till våld i nära relationer och att det även finns *samband* mellan våld och andra faktorer, samt mellan olika slags våld. De menade att det måste finnas olika åtgärder som anpassas efter behov. Under slutet av 1980-talet formulerades *det radikal feministiska perspektivet*¹⁷ som var det rådande

---

⁴ Socialstyrelsen, 2006a.

⁵ BRÅ, rapport 2007:6.

⁶ SKL, 2009.

⁷ Socialstyrelsen, 2006b.

⁸ FN:s deklaration om mänskliga rättigheter, artikel 3 och artikel 5.

⁹ United Nations, Resolution 55/68.

¹⁰ SoL, 5 kap, 11 §.

¹¹ SoU, 2006:65.

¹² Socialstyrelsen, 2006a.

¹³ SoU 2006:65.

¹⁴ Brå, rapport 2007:2.

¹⁵ Socialstyrelsen, 2006a.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Även kallat *det strukturella synsättet*.

perspektivet under 1990-talet. Företrädarna ansåg att mäns våld mot kvinnor är en integrerad del av patriarkala samhällen, där män är i överläge och kvinnor är i underläge. De ansåg att män söker makt och kontroll och alla män våldför sig på kvinnor på ett eller annat sätt. Behandling bör gå ut på att bryta mannens makt och kontroll.¹⁸

Både det individ och samhällsorienterade perspektivet har dock sina begränsningar; Individperspektivet förmår inte att vare sig sätta in mannens handling i *sitt situationella- eller relationella sammanhang*, vilket begränsar möjligheterna att förstå vad som orsakar våldet, hur det upplevs och hur det kan stoppas. På motsvarande sätt är ett ensidigt samhällsorienterat perspektiv problematiskt, eftersom det enbart fokuserar på abstrakta faktorer, vilket kan medföra att det blir svårt att förstå vad de enskilda kvinnorna och männen i de enskilda paren säger och gör.

I dag är det en utbredd uppfattning att våld i nära relationer är ett komplext samhällsrelaterat fenomen och att förklaringar finns att hämta inom flera olika perspektiv. Hydén har studerat relationen mellan samhällsstrukturen och individernas handlingar, genom att sätta parrelationen i fokus.¹⁹ Erfarenheter och kunskap visar dock att det är fler än paret som är inblandade i våldshändelsen, exempelvis barnen,²⁰ vilket har lett till att en rad forskare och projekt nu fokuserar på nätverkets responser på våld i forskningsprogrammet; ”Studier av responser på mäns våld mot kvinnor i nära relationer”.

Definitioner

Den våldsutsatta/ förövaren

Flera nationella utredningar²¹ utgår från att den våldsutsatta är en kvinna och förövaren är en man; kvinnans partner eller före detta partner. Då det gäller kvinnor med funktionshinder har begreppet förövare utvidgats till att omfatta även vårdpersonal och andra personer som kvinnan är beroende av, och då det gäller unga kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld kan förövaren vara en grupp släktingar. Då barn har bevittnat våld, avses sådant våld som deras mor utsatts för av partner eller före detta partner.²²

---

¹⁸ Socialstyrelsen, 2001.

¹⁹ Hydén 1994; 1995; 2008a.

²⁰ Eriksson m.fl. 2008., Jaffe et al. 1990., Överlien & Hydén 2007.

²¹ SOU 2006:65, IMS, 2008b., Prop. 2006/07:38, SKL, 2009.

²² IMS, 2008.

HBT-personer

Med HBT-personer avses homo-, bi- och transsexuella personer.

Kvinnofrid

Kvinnofrid är en vision och ett mål; att kvinnor, barn och unga ska kunna leva i nära relationer utan att det förekommer hot, våld och kränkningar.²³

Våld i nära relationer

Våld i nära relationer kan omfatta psykiskt, fysiskt, materiellt och sexuellt våld, samt hot om våld, utnyttjande och förtryck. Även handlingar som skrämmer, kränker eller skadar och undergräver personens integritet inkluderas.²⁴

Kvinnofridsarbetet

SKLs²⁵ kartläggning visar att Kvinnofridsfrågor prioriteras och det pågår ett omfattande utvecklingsarbete ute i kommunerna och landstingen runt om i Sverige. För att arbetet ska bli framgångsrikt krävs det intern och extern samverkan, att arbetet sker i ordinarie verksamhet, samt att det finns en handlingsplan och tillgång till kontinuerlig utbildning.²⁶

Grupper som särskilt har prioriterats är barn och unga som upplever våld i nära relationer och kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld. Kartläggningen visar att landstingen fokuserar på jämställdhet, våldsutsatta kvinnor med funktionshinder samt våldsutsatta kvinnor som lever i samkönade relationer, medan kommunerna i högre utsträckning fokuserar på våldsutövande män och pappor.²⁷

96 procent av de kommuner som besvarade enkäten erbjuder akuta stödsamtal och 75 procent av kommunerna erbjuder mer långsiktiga stödsamtal till våldsutsatta kvinnor. De allra flesta erbjuder även riskbedömningssamtal, samt stöd i samband med polisanmälan och rättegång. Andelen kommuner som erbjuder skyddat boende till våldsutsatta kvinnor är hög. Kartläggningen visar att det är viktigt att de som möter och arbetar med våldsutsatta har specifik kunskap och förståelse för våldet.²⁸

---

²³ SKL, 2009.

²⁴ SKL, 2009.

²⁵ Sveriges Kommuner och Landsting.

²⁶ SKL, 2009.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

Könsspecifikt våld

Till det könsspecifika våldet hör hedersrelaterat våld, könsstympning, prostitution och människohandel.²⁹

Hedersrelaterat våld

År 2004 redovisade länsstyrelserna närmare 2000 kända fall av hedersrelaterat våld hos myndigheter och organisationer, men mörkertalet anses vara stort.³⁰

Hedersrelaterat våld kan förekomma i alla familjer/släkter oberoende av religion, födelseland och kulturell tillhörighet, men främst i familjer och grupper med starkt *patriarkala familjesystem*.³¹ I patriarkala familjesystem ses individens behov som underordnade familjens och det är få saker som ses som enskilda angelägenheter. Mannens heder är beroende av de andra familjemedlemmarnas uppförande och beteende. Särskilt viktig för - och direkt kopplad till mannens och familjens heder - är de kvinnliga familjemedlemmarnas kyskhet.³²

Eftersom de enskilda individernas, kvinnornas handlingar får konsekvenser för samtliga i familjen, förekommer det varierande grader av könssegregation och kontroll. Den sociala kontrollen utförs av såväl kvinnor som män, både inom och utanför familjen.³³ Det kan röra sig om allt från kontroll och begränsningar i vardagen till hot om våld och även dödligt våld.³⁴ Oftast är det flickor och unga kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld, men även unga män, homo- bi- och transpersoner eller transsexuella personer av båda könen kan drabbas.³⁵

Hedersrelaterat våld skiljer sig från annat våld på en rad punkter. Det förekommer ofta flera förövare av båda könen och våldet har godkänts av familjen och den närmaste omgivningen. För att de utsatta ska få rätt hjälp krävs det att myndigheterna och dess handläggare har goda insikter och specifik kunskap om hedersrelaterat våld.³⁶

---

²⁹ Malmö stad 2007.

³⁰ Länsstyrelsen, 2004.

³¹ Mannen är familjens överhuvud och för familjens talan, har den avgörande makten. Män har en betydligt mer framträdande roll än kvinnor, vilket återspeglas även då det gäller barnuppfostran. Pojkarna ges större friheter och rättigheter än flickorna.

³² Amnesty's webbplats.

³³ RFSL, 2005.

³⁴ Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter.

³⁵ Malmö stad, 2007.

³⁶ Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter.

Hedersrelaterat våld är en människorättsfråga och medlemstaterna i FN har förbundit sig att förebygga och utreda hedersrelaterat våld, att bestraffa förövarna och erbjuda skydd för kvinnorna.³⁷ Under de senaste åren har förekomsten av hedersrelaterat våld kommit att uppmärksammas alltmer i Sverige och målet är att öka kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck, arbeta fram fungerande rutiner som kan användas vid polisutredningar, riskbedömningar och vid bedömningar av behov av stödinsatser, allt för att förbättra skyddet för de utsatta, men också att arbeta förebyggande med att förändra attityder.³⁸ Fortfarande saknas det dock råd & stöd och åtgärder riktade till ungdomar som utsätts eller har utsatts för hedersrelaterat våld pga sexuell läggning.³⁹

Könsstypning

Könsstypning är en tradition som har en koppling till islam. Av världens kvinnor är uppskattningsvis 100-140 miljoner kvinnor könsstypade, och varje år riskerar ytterligare 2-3 miljoner flickor att utsättas för ingreppet, majoriteten av flickorna är under 15 år.⁴⁰

De som förespråkar könsstypning hänvisar till att ingreppet bidrar till att stärka den kulturella identiteten, gruppsamhörigheten. Ingreppet ses som en förutsättning för att en flicka ska betraktas som en vuxen kvinna, det fungerar som en reningsritual. I kulturer där könsstypning förekommer är det näst intill omöjligt för en kvinna som inte är omskuren att bli gift. Ingreppet anses bidra till ökad hygien, att kvinnorna blir mer kvinnliga, fogliga, att det minskar kvinnans sexlust, vilket anses vara positivt då det minskar risken för att kvinnorna inleder sexuella relationer utanför äktenskapet.⁴¹

Sedan år 1982 är könsstypning förbjudet i Sverige och sedan år 1999 omfattas även ingrepp som utförts i länder där det är lagligt, vilket innebär att de ansvariga kan åtalas i Sverige även om brottet skett utomlands. Vid grova brott kan straffet för könsstypning bli fängelse i upp till tio år.⁴²

Prostitution och människohandel

Människohandel är ett omfattande problem som i många delar av världen visar tendenser till att öka. Enligt FNs beräkningar är människohandel den tredje största formen av organiserad brottslighet. Fyra miljoner människor, främst kvinnor och barn beräknas falla offer för människohandel varje år och att merparten av dem utnyttjas sexuellt och prostituerats.⁴³

---

³⁷ United Nations, Resolution 55/66, s 1.

³⁸ Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter.

³⁹ RFSL, 2005.

⁴⁰ Amnesty Internationals webbplats.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem.

⁴³ Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter.

Det är främst tre faktorer som gör handeln med människor möjlig; efterfråga, fattigdom och orättvisor. Så länge det finns en efterfrågan på främst kvinnor och barn och dessa lever i fattigdom och utsätts för sociala och ekonomiska orättvisor kommer handeln med människor att fortgå. För att komma åt människohandeln krävs det internationell samverkan mellan ursprungs-, transit- och destinationsländerna, men även samarbete mellan myndigheter, organisationer och näringsliv.⁴⁴

År 2000 öppnades FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet för undertecknande. Det finns även ett tilläggsprotokoll som är kopplat till konventionen som tar upp hur man kan arbeta med att förebygga, bekämpa och bestraffa handeln med människor, särskilt kvinnor och barn. Samtliga av EU:s medlemsstater och en rad andra länder har undertecknat konventionen och protokollet. Syftet är att skydda och stödja offren, med fokus på kvinnor och barn, och att främja samarbete mellan staterna för att uppnå dessa syften. Protokollet träder i kraft först då 40 stater har ratificerat det och förhoppningen är att det ska få stor betydelse då det gäller att bekämpa människohandel.⁴⁵

Även EU har människohandel på dagordningen. Sedan 1996 har en rad policydokument, projekt och rättsakter lagts fram och antagits, bland annat finns det sedan år 2003 ett aktivt samarbete inom Norden och Baltikum för att arbeta mot människohandel.⁴⁶

Den svenska regeringen arbetar med och prioriterar bekämpningen av prostitution och människohandel både nationellt och internationellt.⁴⁷ Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster trädde i kraft den 1 januari 1999 och år 2002 blev det brottsligt med människohandel för sexuella ändamål i Sverige. År 2004 utvidgades lagen så att den även omfattar människohandel inom landets gränser, samt människohandel som syftar till andra former av utnyttjande än för sexuella ändamål, till exempel tvångsarbete och handel med organ.⁴⁸ Sverige ger även stöd, framför allt via Sida, till olika insatser för att bekämpa människohandeln och har även utarbetat en strategi för hur vi genom Sveriges utvecklingssamarbete kan bidra till att förebygga och bekämpa människohandel.⁴⁹

Länsstyrelsen i Stockholms län har nyligen inrättat ett Nationellt Metodstödsteam mot prostitution och människohandel. Teamet har upprättats i samråd med polismyndigheter, socialtjänster, Åklagarmyndigheten och Migrationsverket. Arbetet kommer att pågå fram till december 2010.⁵⁰

---

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Regeringens hemsida, 090506.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter.

⁵⁰ www.nmtsverige.se.

Stalking

Även *stalking*⁵¹ är en form av våld i nära relationer. Stalking innebär att förövaren smyger sig på, övervakar och förföljer sitt offer, att förövaren tar upprepade kontakter som uppfattas som störande, hotfulla, kränkande och skrämmande genom både sitt innehåll och sin omfattning.⁵²

Det finns ingen specifik lagstiftning som reglerar stalking, men trots det är det viktigt att göra en polisanmälan, eftersom brottet som begås kan rubriceras olika beroende på vad som hänt och hur den våldsutsatte uppfattat det som hänt. Det är viktigt att göra den som tar emot anmälan uppmärksam på att brottet är ett led av upprepade oönskade kontakter.

Det finns ett hot- och riskbedömningsinstrument för brott gällande stalking som heter *SAM*. Syftet med *SAM* är att karaktärisera riskerna av stalkningen, utveckla strategier för att hantera dessa risker och förebygga framtida stalkning och våld. *SAM* innehåller en bred, men strukturerad checklista med riskfaktorer. Tio riskfaktorer angående typ av stalkning, tio riskfaktorer hos gärningsmannen och tio sårbarhetsfaktorer hos offret.⁵³

Våldsutsatta personer - grupper med särskilda behov

Det är viktigt att ha i åtanke att våldsutsatta personer inte är någon homogen grupp. Våldsutsatta personer kan ha annan problematik, förutom våldet, som gör att de är i behov av särskilt stöd. Ex på särskilt utsatta grupper är barn, personer med funktionshinder, psykisk sjukdom, missbruksproblem, utländsk härkomst, HBT personer samt unga kvinnor och flickor, äldre kvinnor. Samhällets resurser är ofta bristfälliga och dåligt anpassade efter dessa gruppers behov, vilket bidrar till att det är svårt för dessa grupper att tala om sina erfarenheter av våld.⁵⁴ SKL menar att samhället måste satsa ytterligare på dessa grupper.⁵⁵

---

⁵¹ Engelskt begrepp, som kan översättas med förföljelsesyndrom, man har dock valt att även i svenska språket valt använda ordet stalkning.

⁵² Belfrage & Strand, 2007.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Socialstyrelsen, 2006a., Amnesty, 2004.

⁵⁵ SKL, 2009.

Barn

Enligt en uppskattning lever mellan 100 000 och 200 000 barn i Sverige i hem där mamman blir utsatt för våld, men det kan vara så många som vart tionde barn som upplever våld i hemmet, varav hälften ofta.⁵⁶

Socialtjänsten har ett särskilt ansvar då det gäller att skydda barn från fysiskt och psykiskt våld.⁵⁷ Av socialtjänstlagen framgår det bland annat att;

”...Barn som upplevt våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och socialnämnden skall vid behov ge dem stöd och hjälp....”

SoL, 5 kap, §11⁵⁸

Fokus bör ligga på att samordna stödinsatser till barn som upplever våld i sin familj och att utveckla insatser som riktar sig till särskilda grupper barn.⁵⁹

Nyligen har det genomförts en nationell studie i Norge på 22 barn som bodde på sju Kvinnojourer. Barnen var 4-17 år vid intervju tillfället och de har intervjuats om varför de flyttade till kvinnojouren, hur det är att bo på kvinnojouren, och om vad de har för hopp och förväntningar inför att flytta ifrån kvinnojouren. 50 chefer på Kvinnojourer runt om i Norge fick dessutom fylla i ett formulär. Studien är unik eftersom den bygger på barnens berättelser – att barnen är i centrum.⁶⁰

HBT personer⁶¹

Forskning i andra länder tyder på att partnervåld i homosexuella relationer är lika vanligt som i heterosexuella relationer, men att homo- och bisexuella personer inte söker hjälp i samma uträkning som heterosexuella.⁶² Förklaringar till varför våldsutsatta HBT personer inte söker hjälp är att de är lojala med den egna gruppen, att de inte vågar eller vill inte gå ut offentligt med sin sexuella läggning.⁶³

Samhällets fördomar och attityder medför att HBT personer som utsätts för våld blir osynliggjorda och därför mer utsatta. Våld inom homosexuella relationer förminskas av samhället eftersom parterna uppfattas vara jämstarka och våld som utövas av kvinnliga förövare betraktas inte som lika allvarligt som våld som utövas av en manlig förövare. Vissa frågor och blanketter är utformade så att HBT personer inte kan svara på dem och socialtjänsten utgår i de allra flesta fall från att alla lever ett heterosexuellt liv. Målsättningen är dock att socialtjänstens verksamhet ska vara könsneutral och att människor ska bemötas på ett professionellt sätt oavsett sexuell läggning.⁶⁴

---

⁵⁶ Socialstyrelsen, 2005.

⁵⁷ FN:s konvention om barnets rättigheter, artikel 6.

⁵⁸ Socialtjänstlagen

⁵⁹ Eriksson, 2006.

⁶⁰ Överlien, Konferens om Narrativ forskning, Linköping, 2009.

⁶¹ Homo- bi och transexuella personer.

⁶² SKL, 2009.

⁶³ Socialstyrelsen, 2004., Amnesty, 2004.

⁶⁴ Socialstyrelsen, 2004., Amnesty 2004.

Personer med funktionshinder

Det finns relativt utförlig forskning som rör våldsutsatta flickor och kvinnor med funktionshinder, medan det finns ytterst lite forskning om våldsutsatta män med funktionshinder.

Personer med funktionshinder löper ökad risk att utsättas för våld från någon som de står i beroende till, eftersom vissa funktionshinder innebär en ökad sårbarhet och ett ökat beroende av andra personer. Förövaren kan vara en närstående, en partner, en personlig assistent, personal eller andra patienter om den utsatta vårdas på ett gruppboulevard, på en institution. Eventuella kommunikativa funktionshinder kan dessutom göra det svårt för den utsatta att berätta om och synliggöra våldet. Inte sällan riktas våldet mot själva funktionshindret.⁶⁵

Personer med psykiska funktionshinder

Kvinnor med intellektuella och psykiska funktionshinder löper högre risk att utsättas för sexuella övergrepp och deras funktionshinder medför att deras trovärdighet ifrågasätts.⁶⁶ Kvinnorna är särskilt utsatta då de är i akut behov av skydd. De ideella kvinnojourerna och de kommunala kriscentra har ofta inte möjlighet att ta emot dem, och de riskerar att bollas runt mellan olika myndigheter och vårdinstanser. Det har riktats kritik mot psykiatrin, eftersom de saknar kunskap om våldets omfattning, bakomliggande mekanismer och bemötande av brottsoffer. Även kommunerna bör kunna erbjuda akuta insatser, som skyddat boende, särskilt för kvinnor med funktionshinder.⁶⁷

Forskning tyder på att män med omfattande rörelsehinder eller psykiska funktionshinder är mer utsatta för våld inomhus än andra män och att våldet utövas av personer som männen är bekanta med. Forskningen brister dock på en rad punkter, eftersom den inte förmår att redovisa varken våldets omfattning eller karaktär.

BRÅ menar att det behövs systematisk kunskap om våld mot personer med funktionshinder och de efterlyser större studier som beskriver och jämför utsattheten för olika grupper och som belyser utsattheten bland personer med kommunikativa funktionshinder. BRÅ menar att kunskap om funktionshindrades utsatthet vid våld i nära relationer måste spridas till berörda aktörer och att aktörerna bör arbeta med att öka omgivningens medvetenhet och uppmärksamhet, eftersom det minskar risken för både situationsbundna och mer systematiska kränkningar.⁶⁸ I IMS uppdrag ingår det att ta fram instrument som är anpassade för personer med funktionshinder.⁶⁹

---

⁶⁵ BRÅ, rapport 2007:26.

⁶⁶ Amnesty, 2004.

⁶⁷ SoU 2006:65

⁶⁸ BRÅ, rapport 2007:26.

⁶⁹ IMS, 2008.

Personer med invandrar bakgrund

En annan utsatt grupp är personer med invandrarbakgrund. Faktorer som ökar utsattheten och beroendet av förövaren är om den våldsutsatta lever isolerat, saknar socialt skyddsnät, inte talar svenska och inte har kunskap om hur det svenska rättssystemet fungerar. I vissa kulturer förväntas kvinnan att underordna sig mannen och kvinnor från sådana kulturer riskerar att bli utfrusna av släkt och vänner om de lämnar mannen eller söker hjälp utanför familjen.⁷⁰

Våldet mot utländska kvinnor som har flyttat till Sverige för att gifta sig med en svensk man ökar. Dessa kvinnor vågar ofta inte söka skydd och hjälp av rädsla för att bli utvisade⁷¹. Kvinnorna saknar ofta kunskap om det svenska systemet, och de känner inte till att kvinnor som utsätts för våld i nära relation kan få stanna i Sverige även om relationen varat i mindre än två år.⁷²

Asylsökande kvinnor, flyktingkvinnor som har varit utsatta för könsrelaterat våld i sina hemländer riskerar social utstötning och att utsättas för nya övergrepp eller att hamna i prostitution eller människohandel om de tvingas att återvända till hemlandet. Enligt utlänningslagens 3 kap 3§ kan en person beviljas uppehållstillstånd om han eller hon på grund av kön eller sexuell läggning känner välgrundad fruktan för förföljelse. Även personer som känner välgrundad fruktan för att straffas med döden eller utsättas för kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning kan söka uppehållstillstånd.⁷³

Testningar har visat att det är svårt att använda sig av standardiserade bedömningsinstrument då det gäller personer med invandrar bakgrund som talar dålig svenska, eller då det krävs tolk.⁷⁴

Kvinnor med missbruksproblematik

Det är mycket vanligt att kvinnor med missbruksproblematik utsätts för våld, antingen av män de har eller har haft en relation till eller av andra okända eller bekanta män. Många hemlösa kvinnliga missbrukare, är mycket utsatta för alla former av våld. De som är i ett aktivt missbruk är särskilt utsatta då de behöver akut skydd, eftersom kvinnojourerna och kommunala kriscentren inte kan ta emot dem.⁷⁵

Både inom vården och socialtjänsten fokuserar man ofta på missbruksproblematiken och våldsproblematiken tenderar att hamna i skymundan. Kommunerna bör ansvara för att det finns akuta insatser, som skyddat boende för denna grupp.⁷⁶

I IMS uppdrag ingår det att ta fram instrument som är anpassade för personer med missbruksproblematik.⁷⁷

---

⁷⁰ Amnesty, 2004.

⁷¹ Kvinnorna får permanent uppehållstillstånd först efter två år.

⁷² Amnesty, 2004.

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ IMS, 2008.

⁷⁵ SoU 2006:65.

⁷⁶ Ibidem.

⁷⁷ IMS, 2008.

Äldre personer

Kunskapen om våld mot äldre är liten. Resultaten tyder på att äldre kvinnor oftare utsätts för upprepade allvarliga övergrepp än vad äldre män gör och att funktionshinder ökar risken för att utsättas för övergrepp för äldre kvinnor men inte för äldre män.⁷⁸ Ett sätt att synliggöra våldet är att använda sig av standardiserade bedömningsinstrument och det ingår i IMS uppdrag att ta fram instrument som är anpassade för äldre personer.⁷⁹

Hot- och riskbedömningar

Hot- och riskbedömningar görs med hjälp av standardiserade bedömningsinstrument, vilket innebär att samma riskfaktorer bedöms, oavsett vem det är som gör bedömningen och oavsett var bedömningen sker. Sammantaget innebär det en ökad transparens och ökad rättsäkerhet då bedömningar och beslut blir mer enhetliga inom och mellan olika förvaltningar. Dessutom minskar risken för att bedömaren glömmet någon viktig faktor i sin analys.⁸⁰

Om hot- och riskbedömningarna ska vara verksamma måste de innehålla en beskrivning och en analys av både den relation och den situation som den våldsutsatta personen befinner sig i.⁸¹ Texten bör utvecklas, så att bedömningen kan användas av såväl polis som åklagare och fungera som underlag för beslut om skyddande åtgärder.⁸²

Hot- och riskbedömningar kan inte användas för att predicera brottslighet, utan enbart för att förebygga upprepade utsatthet för brott.⁸³

Polisens hot- och riskbedömningar⁸⁴

Det är Kriminalunderrättelsetjänsten⁸⁵ som gör Polisens hot- och riskanalyser och i Jönköping görs ca 40-50 hot- och riskanalyser varje år. De allra flesta hot- och riskanalyserna rör kvinnor med utländsk härkomst som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld, men KUT gör även hot- och riskanalyser åt tings- och hovrätten, i samband med demonstrationer osv.

---

⁷⁸ BRÅ, rapport 2007:26.

⁷⁹ IMS, 2008.

⁸⁰ RPS, rapport 2005:1, IMS, 2008.

⁸¹ Socialstyrelsen, 2001.

⁸² Belfrac & Strand, 2007.

⁸³ Belfrac & Strand, 2007, IMS, 2008.

⁸⁴ Thomas Ottehall, inspektör, Kriminalunderrättelsetjänsten, Polismyndigheten i Jönköpings län, 090901.

⁸⁵ Fortsättningsvis förkortat KUT.

På KUT arbetar tre personer, varav två är poliser, med registrering och inflöde och tre personer arbetar med analys och beredning. KUT samverkar bland annat med kvinnojouren och socialtjänsten och då det gäller hedersrelaterat våld konsulterar man Kickis Åhre-Älgamo⁸⁶. Inspektörerna på KUT har förutom SARA utbildning gått en internutbildning/ en grundkurs i en metod som heter Anacapa⁸⁷.

De hot- och riskanalyser som KUT gör bygger på tillgänglig information⁸⁸ och man träffar sällan den våldsutsatta. Analysen ska bygga på fakta och inte den våldsutsattas berättelse. För att säkerställa att alla hot- och riskbedömningar blir likvärdiga utgår man från en modifierad rapportmall, ett antal premisser. Inledningsvis värderas den grundinformation som premisserna bygger på; källans trovärdighet värderas, en bedömning görs av den information som har lämnats, en hotbildsvärdering görs där man även väger in hot och våld som har förekommit längre tillbaka i tiden, samt en riskbedömning. Rapporten mynnar ut i slutsats, rekommendationer. Beställaren, den operativa ledningsgruppen och länspolismästaren får ta del av hot och riskanalysen. Därefter samlas alla ex in och förstörs. Ett ex finns dock kvar i arkivet.

Den våldsutsatta får inte se själva analysen utan kallas till ett säkerhetssamtal. Om hot- och riskbedömningen visar att det föreligger behov av skydd erbjuds den våldsutsatta någon form av skyddsåtgärder och får även information om vad hon själv kan göra för att öka säkerheten. Det kan vara åtgärder som rör såväl boende miljö och det egna beteendet; att byta ytterdörr, att inte bo på bottenvåningen, att byta utseende, samt att ha ett oförutsägbart beteende.

Ärendet går sedan tillbaka till rätts- och säkerhetsenheten och uppföljning sker via den kontaktperson som den våldsutsatta har regelbunden kontakt med. Alla våldsutsatta, som har fått någon form av skyddsåtgärd, har fått en kontaktperson tilldelad sig. Kontaktpersonerna signalerar om och när det behövs göras en ny hot- och riskbedömning. Det händer även att polisen får signaler från målsägarbiträdet om att det bör göras en ny hot- och riskbedömning. I regel är en hot- och riskbedömning aktuell ca två till tre år.

Socialtjänstens hot- och riskbedömningar

Enligt socialtjänstlagen är Socialtjänsten skyldig att göra hot- och riskbedömningar i samband med utredningar om vårdnad, boende och umgänge, men trots att skyldigheten förtydligades i lagstiftningen den 1 juli 2006 så görs hot- och riskbedömningar sällan i praktiken.⁸⁹ Vilket beror på att det inte har funnits tillgång till adekvata instrument, att metoderna har varit dåligt utvecklade, att det är komplicerat att göra hot- och riskbedömningar och att de är färskvara.⁹⁰ Det finns behov av att utveckla metoder, testa instrument, samt att anpassa dem så att de går att använda till olika grupper, anpassa dem efter svenska förhållanden.⁹¹

---

⁸⁶ PhD Stockholms universitet.

⁸⁷ Anacapa en amerikansk metod för hur man inhämtar, bearbetar, värderar, visualiserar, analyserar och delger/rapporterar och metoden används i hela landet.

⁸⁸ Domar, socialakter mm.

⁸⁹ Belfrag & Strand, 2007.

⁹⁰ RPS, rapport 2005:1, IMS, 2008., Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2009:1.

⁹¹ IMS, 2008.

Standardiserade bedömningsinstrument

Enligt ett regeringsbeslut i juni 2007⁹² fick IMS⁹³ i uppdrag att identifiera och kvalitetssäkra standardiserade bedömningsinstrument som kan användas i socialtjänstens arbete med kvinnor som utsätts för våld i nära relationer, samt i arbetet med barn som bevittnar våld i sådana relationer. Särskilt skulle man beakta kvinnor med missbruk, äldre kvinnor, kvinnor med funktionsnedsättning och kvinnor med utländsk bakgrund. Inom ramen för uppdraget har IMS gjort en inventering av potentiellt relevanta standardiserade bedömningsinstrument och instrumenten har fungerat som underlag vid utvecklandet av standardiserade bedömningsinstrument för målgruppen. Instrumenten kan delas in i olika grupper efter deras syften;

- **Screening.** Instrument som huvudsakligen syftar till att kartlägga förekomst av våld.
- **Risk.** Instrument som i huvudsak är inriktade på att mäta risk för upprepat våld, samt olika grad av allvar i det förekommande våldet.
- **Karaktär.** Instrument som avser kartlägga vilken typ av våld som förekommer och hur det tar sig uttryck.
- **Effekt.** Instrument med syftet att kartlägga effekter av att vara utsatt för våld.
- **Barn som bevittnar våld.** Instrument med fokus riktat mot förhållanden som gäller för barn, bland annat vad gäller erfarenheter av att bevittna våld samt effekter som följer av att bevittna våld.

Testningen av instrumenten sker i olika verksamheter runt om i landet och Kvinnofridsrådgivningen i Jönköping är en av de verksamheter som är med och testat instrument. Uppdraget delredovisades i december 2009 och utredarna har begärt att testningen ska få fortgå även under år 2010.

---

⁹² S2007/5730/ST.

⁹³ Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete.

Samverkan och samarbete

Då det gäller våld i nära relationer är samverkan ett måste. Både då det gäller att förändra attityderna till våld i nära relationer, att angripa problemet ur ett helhetsperspektiv och att få till stånd ett fungerande personskydd. Olika myndigheter och frivilligorganisationer måste samverka om våld i nära relationer ska kunna fångas upp, registreras i ett tidigt skede, om det ska gå att identifiera upprepningar av tidigare inrapporterade händelser.⁹⁴

Skyddsåtgärder

Beslut om skyddsåtgärder bör utgå från en aktuell, individuell hot- och riskbedömning. Skyddsåtgärderna bör samordnas och göras väl kända för berörd personal och besluten bör följas upp och omprövas till dess att den hotfulla situationen och/ eller risken för ny eller upprepad brottslighet kan anses vara över.⁹⁵

Innan det kan bli aktuellt med skyddsåtgärder måste den våldsutsatta själv få information om vad hot- och riskbedömningen visade, samt vilka skyddsåtgärder som finns att tillgå. Det är viktigt att den våldsutsatta förstår att det är hon eller han som har huvudansvaret för sin personliga säkerhet och att detta ansvar aldrig helt och hållet kan tillfalla rättsväsendet.⁹⁶ Här följer en presentation av skyddsåtgärder som förekommer nationellt, samt aktuella utvärderingar av dessa;

Besöksförbud⁹⁷

År 1988 infördes *lagen om besöksförbud*⁹⁸. Syftet med lagen var att förebygga våld och förhindra att allvarliga händelser inträffar eller upprepas. Besöksförbud är tänkt främst för kvinnor som utsätts för våld och andra övergrepp i nära relationer, men även för övriga personer som förföljs och trakasseras.

År 2003 utvidgades lagen med två nya former av besöksförbud: *särskilt utvidgat besöksförbud* och *besöksförbud avseende gemensam bostad*.⁹⁹ Lagändringen innebär att besöksförbudet kan gälla ett större geografiskt område än tidigare och att besöksförbud under vissa förutsättningar kan avse den gemensamma bostaden. Av förarbetena framgår det att även upprepade brott riktade mot en tredje person i undantagsfall kan beaktas vid beslut om besöksförbud. Dessa brott måste i så fall ha varit allvarliga, hotat annans liv, hälsa eller frihet.¹⁰⁰

---

⁹⁴ Belfrag & Strand, 2007, RPS, rapport, 2005:1.

⁹⁵ Socialstyrelsen, 2006., Belfrag & Strand, 2007.RPS, rapport, 2005:1.

⁹⁶ Belfrag & Strand, 2007.

⁹⁷ Besöksförbud innebär att en person inte får besöka eller på annat sätt aktivt kontakta eller följa efter den som skyddas.

⁹⁸ Lagen (1988:688) om besöksförbud.

⁹⁹ Brå, rapport 2007:2.

¹⁰⁰ RPS, rapport, 2005:1.

År 2006 skärptes lagen om besöksförbud för att stärka skyddet för dem som blir utsatta eller riskerar att bli utsatta för våld av närstående.¹⁰¹

Antalet ansökningar om besöksförbud ökar, vilket tyder på att allt fler har blivit uppmärksammade på möjligheten att få skydd genom besöksförbud.¹⁰² Andelen ansökningar som beviljas har dock sjunkit något under de senaste åren, vilket åklagare menar beror på att fler ansökningarna inte når upp till de krav som lagen ställer för ett beviljande.¹⁰³ I mer än 70 procent av fallen är det kvinnor som ansöker om besöksförbud för en man som hon har eller har haft en nära relation med, eller anhöriga till kvinnan som ansöker för samme man.¹⁰⁴ Mycket ofta rör det sig om personer som har eller har haft ett förhållande. Det är få ansökningar om besöksförbud som rör gemensam bostad, vilket beror på att majoriteten har flyttat isär innan eller i samband att ansökan gjordes.¹⁰⁵ Besöksförbud har visat sig vara en effektiv skyddsåtgärd då det gäller stalking.¹⁰⁶

Samtal som verktyg

Samtal är ett vanligt förekommande verktyg då det gäller våld i nära relationer och samtalen kan ha helt olika karaktär beroende på vem det är som utför dem och vad syftet är. Det kan röra sig om allt från stödsamtal till terapi. Samtal kan även delas in i enskilda samtal, parsamtal och gruppsamtal.

Amerikanska utvärderingar indikerar att både enskilda samtal och gruppsamtal för kvinnor ger positiva resultat då det gäller att förhindra våld och stärka kvinnan och det fanns inga tecken på att parsamtal¹⁰⁷ skulle leda till försämringar för kvinnorna. Det är dock osäkert om resultatet är överförbart på svenska förhållanden och det finns inga motsvarande svenska eller nordiska studier.¹⁰⁸

---

¹⁰¹ Samarbetsdokument, 2009-03-03.

¹⁰² År 2000 var det ca 5 700 ansökningar och år 2006 var det mer än 10 000 ansökningar.

¹⁰³ Färre än hälften av ansökningarna beviljas. Andelen har minskat från 53 procent år 2000 till 42 procent år 2006, vilket innebär att andelen beviljade ansökningar har minskat med 11 procentenheter sedan år 2000.

¹⁰⁴ Brå, rapport 2003:2.

¹⁰⁵ Brå, rapport 2007:2.

¹⁰⁶ Belfrag & Strand, 2007.

¹⁰⁷ Hot- och riskbedömning gjordes innan parsamtalen påbörjades.

¹⁰⁸ Socialstyrelsen, 2006.

Skyddade personuppgifter

Skyddade personuppgifter är ett samlingsnamn på sekretesshöjande åtgärder som kan vidtas om andra möjligheter är uttömda och det föreligger en konkret, aktuell och allvarlig hotbild och det finns skäl att anta att en person eller någon närstående kommer att lida men om personuppgifterna lämnas ut.¹⁰⁹ Det finns tre olika nivåer på skyddade personuppgifter;¹¹⁰

Sekretessmarkering

Sekretessmarkering innebär att det görs en noggrann sekretessprövning innan den våldsutsattes personuppgifter lämnas ut. Ansökan om sekretessmarkering sker via skattekontoret och i Sverige har 12064 personer sekretessmarkering. Av dessa är ca 4000 under 18 år.¹¹¹ I Jönköpings län har 278 personer sekretessmarkering, 102 av dessa är under 18 år.¹¹²

Kvarsittning

Kvarsittning innebär att den våldsutsatta personen står skriven i den församling, på den ort som hon eller han har flyttat ifrån. Den verkliga adressen finns enbart, manuellt antecknad, på det skattekontor som hanterar ärendet.

Fingerade personuppgifter

Vid särskilt allvarliga brott kan Stockholms tingsrätt, efter ansökan hos RPS, fatta beslut om att den våldsutsatta ska få en helt ny identitet.

Brister då det gäller skyddade personuppgifter

Det finns två tydliga brister då det gäller skyddade personuppgifter;

Den ena är att skyddade personuppgifter betraktas som en administrativ fråga, en folkbokföringsfråga, och därför varken utreds eller tillfrågas barn vars föräldrar ansöker om skyddade personuppgifter, trots att det innebär stor påfrestning för barnen att leva med skyddade personuppgifter.¹¹³

Det andra är att det lätt att spåra en person med skyddade personuppgifter, antingen genom närstående eller genom andra länkade uppgifter. Om en kvinna utsätts för hedersrelaterat våld och lever tillsammans med en man som familjen/ släkten känner till namnet på så kan de spåra kvinnan genom honom. Detsamma gäller våldsutsatta som är engagerade i föreningsliv osv.¹¹⁴

---

¹⁰⁹ SekrL 7:15.

¹¹⁰ Belfrag & Strand, 2007., Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2009:1.

¹¹¹ Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2009:1.

¹¹² Juli 2009, enligt Karin Wegfors, SCB i Örebro.

¹¹³ Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2009:1.

¹¹⁴ Thomas Ottehall, inspektör, Kriminalunderrättelsetjänsten, Polismyndigheten i Jönköpings län, 090901.

Skyddat boende

Skyddat boende kan bli aktuellt för våldsutsatta personer om de på grund av våldet inte kan bo kvar i den befintliga bostaden. Det finns inga studier som enbart fokuserar på skyddat boende, men de studier som finns visar att kvinnor som vistas eller har vistats i skyddat boende har upplevt positiva effekter som; minskat fysiskt- och psykiskt våld, ökad livskvalitet, har upplevt ökat socialt stöd.¹¹⁵ Det finns olika typer av skyddade boenden;

Jourlägenheter

Många kommuner har möblerade lägenheter, som fungerar som skyddat boende, där den våldsutsatta kan få bo under en begränsad tid.

Kvinnojouren

Det finns drygt 160 ideella kvinnojouren i Sverige. De erbjuder bland annat stöd och rådgivning samt skyddat boende till våldsutsatta kvinnor och deras barn. Resurserna varierar dock mellan olika kvinnojouren, vilket påverkar vilka åtgärder, vilken grad av skydd de kan erbjuda. Kvinnojouren utgör ett ovärderligt komplement till kommunernas verksamheter och socialtjänsterna samarbetar ofta med dessa. I de fall där kvinnan är i behov att tillfälligt skydd kontaktar polisen Kvinnojouren¹¹⁶

Flytt till annan kommun

Det är en mänsklig rättighet att ha en tillräcklig levnadsstandard då det gäller boendet och att förflytta sig fritt och välja bostad inom landet,¹¹⁷ och det är kommunernas ansvar att se till att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver,¹¹⁸ särskilt gäller det för kvinnor och barn som upplever våld i nära relationer.¹¹⁹ Kommunerna har dock varit dåliga på att ta ansvar för våldsutsatta personer. Det är inte ovanligt att den kommun där den våldsutsatta vistas i endast beviljar ekonomiska medel till en återresa till hemkommunen och därför tog regeringen initiativ till en utredning om vistelsebegreppet. Utredningen var färdig i april år 2009 och i den klargörs bland annat ansvarsfördelningen för våldsutsatta kvinnor och barn som av säkerhetsskäl måste lämna sin hemkommun.¹²⁰ Lagen förväntas träda i kraft i juli år 2010.

En kommun kan begära överflyttning av en våldsutsatt person till en annan kommun om behovet bedöms vara över tid, det är den enskildes önskemål och personen har starkast anknytning till den andra kommunen.¹²¹ Om den tillfrågade kommunen nekar att ta emot ärendet kan kommunen ansöka om överflyttning av ärendet hos länsstyrelsen.¹²²

---

¹¹⁵ Socialstyrelsen, 2006.

¹¹⁶ Socialstyrelsen, 2006a, SKL, 2009.

¹¹⁷ FN:s deklaration om mänskliga rättigheter, artikel 13 och artikel 25.

¹¹⁸ SoL, 2 kap, 2§.

¹¹⁹ SoL 5 kap, 11§.

¹²⁰ SOU 2009:38.

¹²¹ SoL, 16 kap, 1§.

¹²² Samarbetsdokument, 09-03-03.

Dödsfallsutredningar

Socialstyrelsen föreslår att en dödsfallsutredning ska genomföras när en kvinna har avlidit på grund av att ett brott som har begåtts av en närstående, *eller* då det finns särskilda skäl att utreda en kvinnas dödsfall, *och* det finns särskild anledning att anta att dödsfallet har samband med något förhållande som har inneburit att kvinnan har varit i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Syftet är att ge underlag för förslag till åtgärder som förebygger att kvinnor utsätts för brott av närstående och dödsfallsutredningar har inget med varken med tillsyn eller med brottsutredningar att göra.¹²³

Polisens skyddsåtgärder

I Sverige finns det fyra särskilda personsäkerhetsenheter; en i Sthlm, en i Gtbg, en i Malmö, och en i Umeå. Dessa ansvarar för säkerheten för personer som kan knytas till grov kriminalitet. Peter Tjäder¹²⁴ tog initiativ till den första enheten i Skåne efter det att en person som var i behov av skydd mördades och en annan valde att lämna landet pga det otillräckliga skyddet. Enheten i Skåne har blivit något av en förebild för övriga enheter.¹²⁵

De lokala polismyndigheterna

Det finns 21 polismyndigheter i landet och i Jönköping arbetar man enligt följande med personskydd;

Alla patruller och inre befäl ska ha utbildning och kunna göra en initial bedömning enligt SARA. Utredare avgör om det finns ett hot. Om hot föreligger lämnas ärendet vidare till personsäkerhetskoordinatorerna som arbetar på den lokala rätts- och säkerhetsenheten. Någon av de tre personsäkerhetskoordinatorerna har ett säkerhetssamtal med den våldsutsatta, som ofta är en kvinna med barn. Under samtalet presenteras olika skyddsåtgärder och kvinnans egna ansvar betonas då det gäller att inte röja tillflyktsort, gå tillbaka till förövaren. Det är svårt att uppnå säkerhet i ärenden där barn är inblandade. Koordinatorer gör återkopplingar i den mån det är möjligt, men menar att det vore önskvärt med ytterligare uppföljningar. Koordinatorerna kontaktar den lokala kriminalunderrättelsetjänsten som gör själva säkerhetsbedömningen. I väntan på säkerhetsbedömningen vidtas nödvändiga skyddsåtgärder. Om de lokala polismyndigheterna kommer i kontakt med personer som kan knytas till grov kriminalitet så lämnas ärendet vidare till någon av de fyra enheterna. Jönköping tillhör polismyndigheten i Skåne. Då en person måste flytta sker det i samarbete med antingen Kvinnojouren eller kommunens socialförvaltning.¹²⁶

---

¹²³ Socialstyrelsen,

¹²⁴ Fd polischef med erfarenhet av mc brottslighet,

¹²⁵ Intervju med Björn Johansson, verksamhetsskyddschef på rätts- och säkerhetsenheten , polismyndigheten i Jönköping, 090604.

¹²⁶ Ibidem.

Trygghetspaket

Den lokala polismyndigheten kan bevilja ett trygghetspaket som innehåller en telefon, vars samtal är prioriterade till kommunikationscentralen, ett överfallslarm och en telefonsvarare.¹²⁷

---

¹²⁷ Intervju med Björn Johansson, verksamhetsskyddschef på rätts- och säkerhetsenheten , polismyndigheten i Jönköping, 090604.

Referenser

Ahlgren, T. (2007). *En utvärdering av Kvinnofridsrådgivningen i Jönköping*. Jönköping: Jönköpings kommun/ Luppens Kunskapscenter.

Ahlgren, T. (2009). *Utvärdering av kvinnofridsrådgivningen i Jönköping. Tidsperioden 2006/201-2008/201*. Jönköping: Jönköpings kommun/ Luppens Kunskapscenter.

Amnesty International. (2004). *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer*. www.amnesty.se, PDF fil, 2009-05-15.

Amnesty International. www.amnesty.se, könsstämpning, 2009-05-15.

Axelsson, S. & Åkerlund, N. (2009). *Utredning gällande insatser för våldsverksamheter i nära relationer i Jönköpings kommun. Förslag på hur insatser för män kan utformas*. Jönköping: Jönköpings kommun.

Belfrage, H. & Strand, S. (2007). *Polisiära bedömningar och åtgärder vid stalkning, ett utvecklingsprojekt i Södertörn och Kalmar län*. Sundsvall: Rättspsykiatriska regionkliniken.

Brottsförebyggande rådet. (2003). *Besöksförbud En utvärdering av lagen och dess tillämpning*. (Rapport 2003:2). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet. (2007a). *Besöksförbud. De berörda och deras erfarenheter*. (Rapport 2007:2). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet. (2007b). *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer*. (Rapport 2007:6). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet. (2007). *Våld mot personer med funktionshinder*. (Rapport 2007:26). Edita Norstedts Västerås 2007.

Eriksson, M. m.fl. (red.) (2008). *Barns röster om våld – att tolka och förstå*. Malmö: Gleerup.

Holmberg, C., Stjernqvist, U. (2006). *Våldsamhet lika och olika – om våld i samkönade parrelationer*. Stockholm: Centrum för genusstudier, rapport 36.

Hydén, M. (1994). *Woman Battering as Marital Act: The Construction of a Violent Marriage*. Oslo: Scandinavian University Press.

Hydén, M. (1995). Mot en förståelse av kvinnomisshandel som en social process. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 16, 67-74.

Hydén, M & Hydén, L-C (1997). *Att studera berättelser. Samhällsvetenskapliga och medicinska perspektiv*. Stockholm: Liber.

Hydén, M. (1999). The World of the Fearful: Battered Women's Narratives of Leaving Abusive Husbands. *Feminism & Psychology* 9, 449-469.

Hydén, M. (2008a). Kvinnomisshandel inom äktenskapet. Mellan det omöjliga och det möjliga (2:a uppl.). Linköping: LiU-tryck.

IMS, Socialstyrelsen. (2008). *Socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Kartläggning och identifiering av standardiserade bedömningsinstrument – delrapport till regeringen 20081201.*

Publicerad www.socialstyrelsen.se, december 2008.

Jaffe, P.G.; Wolfe, D.A. & Wilson, S.K. (1990). *Children of Battered Women*. Newbury Park: Sage.

Jönköpings kommun. (2008). *Skydd och stöd – för misshandlade kvinnor och deras barn*. Jönköping: Jönköpings kommun.

RFSL Rådgivningen Skåne (2005). *Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning*.

Prop. 2006/07:38 *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*.

Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter www.manskligarattigheter.gov.se, människohandel, 090511.

Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter www.manskligarattigheter.gov.se, våld och förtryck i hederns namn, 090511.

Rikspolisstyrelsen. (2005). *Polisiära hot- och riskbedömningar. Rikspolisstyrelsens riktlinjer och rutiner vid ärenden om våld i nära relationer samt i ärenden om besöksförbud*. (RPS, rapport 2005:1). Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2001). *Våga se - kunna handla*. Utväg Skaraborg – samverkan för kvinnofrid. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2004). *Sexuell läggning och bemötande i socialtjänsten*. Publicerad www.socialstyrelsen.se, juni 2004.

Socialstyrelsen (2005). *När mamma blir slagen. Att hjälpa barn som lever med våld i familjen*. Lägesbeskrivning.

Socialstyrelsen (2006a). *Utfall och effekter av sociala metoder för kvinnor som utsatts för våld i nära relationer*. Publicerad www.socialstyrelsen.se, december 2006.

Socialstyrelsen. (2006b). *Kostnader för våld mot kvinnor En samhällsekonomisk analys*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2008). *Riskbedömningar i samband med utredningar om vårdnad, boende och umgänge*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2009). *Utredningar avseende kvinnor som har avlidit med anledning av brott begångna av närstående m.m.* Publicerad www.socialstyrelsen.se, februari 2009.

SOU 1995:60 *Kvinnofrid*. Kvinnovåldskommissionen. Fritze: Stockholm.

SOU 2006:65 *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*. Fritze: Stockholm.

SOU 2005:66 *Makten att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål*. Jämställdhetspolitiska utredningen. Fritze: Stockholm.
Stiftelsen Allmänna Barnhuset. (2009). *Barn och ungdomar som lever med skyddade personuppgifter*. (2009:1). Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

SOU 2009:38 *Ingen får vara Svarte Petter*.

Stiftelsen Allmänna barnhuset (2009).

Sveriges Kommuner och Landsting. (2009). *Utveckling pågår. En kartläggning av kvinnofridsarbetet i kommuner, landsting och regioner*. Sveriges Kommuner och Landsting.

Överlien, C. & Hydén, M. (2007). Att tvingas lyssna – hur barn bevittnar våld i hemmet. *Barn*, 1, 9-25.

Författarpresentation

Nina Åkerlund är socionom och magister i socialt arbete. Sedan hösten 2008 har Nina varit tjänstledig från sin tjänst som barnhandläggare och arbetat 50% med utvecklingsarbete inom Kvinnofridsrådgivningen, 25% som forskningskoordinator i KIBB projektet som leds via Linköpings universitet.

Nina har tidigare skrivit rapporten *Avslutade institutions- och familjehemsplaceringar av ungdomar 13-20 år, 2004–2006 i Jönköpings kommun* och hon har tillsammans med Sirpa Axelsson skrivit *Utredning gällande insatser för våldsverkande män i nära relationer i Jönköpings kommun*.

Nina Åkerlund kan nås genom

e-post: nina.linden-akerlund@jonkoping.se
tel: 0768-277723

